

МУЗЕЙ ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»

9 травня 1920 року в Ужгороді, стараннями А.Волошина, братів Ю. і М.Бращайків, В.Гаджеги, С.Ключурака, І.Панькевича та інших провідників національного відродження на Закарпатті створюється товариство «Просвіта».

На установчих зборах «Просвіти», на пропозицію М.Новаковського, приймається рішення створити Руський національний музей та обрати музейну комісію. Ці рішення були зафіксовані і в Статуті товариства, який серед напрямків роботи «Просвіти» визначив:

«ж) закладання бібліотек і музеїв та опіки над існуючими вже й тепер;

з) давання почину до заложення Центрального Національного Музею для цілої області Підкарпатської Русі (тут і далі подається з наближенням до сучасного правопису. — І.Л.)».

Роман КУПЧИНСЬКИЙ

ПРОСВІТІ

*Рідна «Просвіто», мати ти наша,
Сонцем нам ясним будь!
Крізь темні хмари, крізь сірі мряки
Правди освічуй путь!*

*Вчи нас цінити славу і волю,
Вчи нас любити наш край.
Віру в перемогу правди святої
Ти нам, «Просвіто», подай.*

*Віру подай, силу подай,
Духа в народі буди.
Крізь темний бір до ясних зір
Ти нас, «Просвіто», веди!*

заях Відня та Будапешта, вивезених із Підкарпатської Русі, та посприяти у поверненні їх на батьківщину;

3) заборонити розкрадання та вивезення за межі краю експонатів музею ім.Т.Легоцького в Мукачеві.

Одночасно «Просвіта» акцентувала увагу місцевого та столичного урядів на необхідності припинити руйнування старих дерев'яних церков у випадках забудови новими і запровадити їх консервацію.

Улітку 1920 року Музейна комісія звернулася до патріотів рідної культури, «щоб всілякі твори природи... історичні пам'ятки, старовину, книги і видання, що мають наукове і всестороннє вивчення Підкарпатської Русі, заганяли на адресу: П.Теофан Скиба, монастир оо.Василіан в Ужгороді», тобто на адресу голови комісії. Активна подвижницька робота товариства у збиранні пам'яток з історії

І вже 20 травня 1920 року просвітяни обирають Музейну та Бібліотечну комісію. До неї увійшли: Т.Скиба — голова, М.Новаковський — заступник голови, П.Куцин — секретар, І.Панькевич, А.Алиськевич — члени комісії. Представником від Головного відділу товариства призначено вченого-історика В.Гаджегу.

Першим кроком у спробі організації музею став «Меморіал Музейної та бібліотечної комісії товариства «Просвіта» в Ужгороді для Цивільної управи Підкарпатської Русі в справі заснування Національного Музею», поданий до крайового уряду 25 серпня 1920 року. Меморіал містив наступні прохання-вимоги:

1) надати товариству для організації музею і бібліотеки матеріальну допомогу в розмірі 60000 кч і визначити приміщення;

2) підтримати старання «Просвіти» у справі виявлення історичних пам'яток в му-

письма, старовинних речей, предметів побуту швидко дала свої наслідки. Уже на 1924 рік просвітяни зібрали 57 рукописів, 113 стародруків, понад 400 фотографій з історії краю, 18 керамічних старовинних пам'яток, 38 церковних предметів, іконостас XVIII століття в стилі бароко, монети, 10 моделей господарств на Підкарпатській Русі, 8 предметів побуту вівчарів, два комплекти одягу з Гуцульщини та околиць Хуста, 155 видів мінералів.

З відкриттям у жовтні 1928 року Народного Дому ці та інші зібрані експонати були розміщені в музеї «Просвіти», що знаходився в одному з його приміщень і складався з таких відділів:

- 1) етнографічного (одяг, моделі, вишивки, матеріальна культура);
- 2) церковного (іконопис, різьба, одяг, чаші);
- 3) археологічного (розкопки бронзи);
- 4) нумізматичного (зібрання монет);
- 5) керамічного (кераміка стара й нова);
- 6) фотографій дерев'яної архітектури;
- 7) рукописів (пергаменти і папери з XVI століття);
- 8) природописного (мінерали Підкарпатської Русі, які зібрав проф. Рудницький).

Всього на 1928 рік музей «Просвіти» нараховував 1089 експонатів.

Після встановлення на Закарпатті радянської влади експонати музею «Просвіти» були передані у Закарпатський краєзнавчий музей. Очевидець тих подій Володимир Гошовський згадує просвітянський музей так: «Музей «Просвіти», крім колекцій народного одягу, предметів матеріальної культури, макетів сільських дерев'яних хат та церков, мав великий історичний архів, колекції рукописних матеріалів та книг. З музею «Просвіти» у Закарпатський музей з самого початку його існування потрапили згадувані макети хат та церков, а також старовинне (з XVII — XVIII ст.) рало, яке багато років прикрашало етнографічну експозицію».

І.ЛІХТЕЙ

В 70-ту річницю народження Юрія Качія

КРАЄЗНАВЦЬ

Юрій Качій належить до числа найкращих краєзнавців Закарпаття останніх 50-ти років.

Народився 6 березня 1925 року в селі Дубрівці на Ужгородщині в селянській родині. По закінченні початкової школи у 1935 році поступив в Ужгородську гімназію, яку закінчив у 1945 році. Тоді ж розпочав свою трудову діяльність — короткий час був літпрацівником редакції газети «Молодь Закарпаття». Після відкриття у жовтні 1945

Юрій Качій